

УДК 330.837:338.43

Загурський О. М.

к.е.н., доцент, докторант

ДННУ «Академії фінансового управління»

АНАЛІЗ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО УСТРОЮ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

В статті проведено науково-теоретичне дослідження економічної природи інституціональної трансформації країн з перехідною економікою. На прикладі аграрного сектора України детально розглянуто рівні інституціонального устрою: інституціональний порядок, інституціональне середовище та інституціональну структуру. Визначено, що інституціональний устрій аграрного сектора України перебуває у фазах спонтанних інституціональних змін на рівнях інституціонального порядку та інституціональної структури, які мають примусовий характер і визначаються високим рівнем соціальної нестабільності та відсутністю актуальності впроваджуваних інституціонально-правових змін для більшої частини сільського населення. Зроблені пропозиції щодо перспектив подальшого розвитку інституційної організації аграрного сектора економіки України.

Ключові слова: аграрний сектор, інститут, інституціональний порядок, інституціональне середовище, інституціональна структура, інституціональний устрій.

Постановка проблеми. На зміну ринкової ейфорії попередніх років приходиться чітке розуміння того, що сам по собі ринок не є єдиним і найбільш ефективним регулятором суспільного виробництва, і потребує впливу на нього з боку соціальних, економічних, політичних та інших чинників розвитку. Успіх

економічного, політичного, культурного розвитку суспільства у великій мірі залежить від ступеня досконалості інститутів, що встановлюють та регулюють його діяльність. Інституціональна трансформація країн з перехідною економікою, що проходить з моменту формування ідеї до масового використання нового правила поведінки економічними агентами, включає в себе як кількісні (масовість нових інституціональних практик) так і якісні (спосіб інституціональних перетворень – їх запозичення або вирощування) параметри, а також визначається впливом попередньої траєкторії розвитку суспільства. В її процесі формуються економічні відносини, проходить перерозподіл прав власності та закріплення стійких комбінацій інституцій з іншими факторами виробництва. В рамках нового господарського ладу – відбувається інституціональний устрій економічного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інституціональної трансформації країн з перехідною економікою отримали своє відображення у працях: С. Архіреєва, В. Вольчика, А. Гриценко, О. Іншакова, А. Капелюшнікова, С. Кірдіної, В. Лагутіна, Р. Нурєєва, А. Олейника, Д. Фролова, А. Чухна, А. Шастітко, та ін. Інституціональним проблемам розвитку національного аграрного сектора присвячено праці В. Андрійчука, О. Бородіної, П. Гайдуцького, Ю. Лопатинського, Б. Пасхавера, П. Саблука, В. Трегобчука, О. Шпикуляка, та ін. Разом з тим опубліковані праці охоплюють лише певні кола проблем інституціонального розвитку. Малодослідженими залишаються інституціональні зміни, що відбуваються в процесі еволюції вітчизняної аграрної сфери, та перспективи і напрями подальших інституціональних трансформацій в аграрному секторі України.

Формування цілей статті. Полягає у науково-теоретичному аналізі економічної природи інституціональних трансформацій, обґрунтуванні суті і перспектив розвитку інституціонального устрою аграрного сектора країни.

Виклад основного матеріалу. Зміна або якісна заміна існуючих інституцій, інститутів і організацій, формування нових відносин, що визначаються поведінкою економічних агентів у процесі інституціональних змін

складає сутність інституціональної трансформації економіки. І якщо вона перебуває в стадії формування, то інститути, що конструюють її, виникають і закріплюються в залежності від порівняльної ефективності альтернативних способів координації господарської діяльності, які примушують економічних агентів здійснювати дії, що забезпечують рівність граничних витрат і граничної корисності. Останнім часом все більше вчених інституціоналістів підіймають проблему витрат пов'язаних із створенням і запуском нових інститутів та побудови інституціональних структур при цьому дискутують про порівняння трансакційних витрат, які зменшують впровадженні інститути з витратами на їх створення і підтримку [12, с. 494]. З цього приводу на наш погляд слушною є інтегральна теорема російського вченого Д. П. Фролова, яка зазначає «системна ефективність інститутів тим вище, чим більшою мірою вони максимізують загальні і мінімізують питомі трансакційні витрати в економіці» [9, с. 17]. Тому коли ми говоримо про інституціональну побудову суспільства то в першу чергу маємо на увазі процес орієнтований на забезпечення колективних благ, що розширюють і покращують індивідуальні блага. Головною її особливістю є той факт, що за послугу платять одні (наприклад, держава), а вигоду отримують інші (наприклад, суб'єкти господарської діяльності). Російський вчений В. В. Вольчик для констатації проблеми складності процесу інституціональної трансформації економіки використовує термін «інституціональна організація». Яка має три рівні:

- інституціональний порядок (institutional order);
- інституціональне середовище (institutional environment);
- інституціональна структура (institutional arrangement) [2, с. 65].

Проте, з огляду на те, що в неоінституціоналізмі термін «інституціональна організація» здебільшого використовується для визначення об'єкта інституціональних досліджень, на нашу думку для визначення процесу інституціональної трансформації суспільства більш доречним буде вживати термін «інституціональний устрій», або «інституціональна побудова» суспільства. Адже, цей термін має багаторівневий розподіл з характерними

ознаками ієрархії (підпорядкованість між елементами, координація взаємовідносин, залежність вищого рівня від нижчого). Інституціональний устрій суспільства постійно модифікується, має динамічний характер і схильний до впливу як раніше сформованих інститутів, так і нових економічних, соціальних та політичних умов які визначають його траєкторію розвитку. Відповідно кожному рівню інституціональної побудови суспільства відповідають свої інститути. Першому рівню – системоутворюючі, що визначають тип економічного порядку, другому – інститути, що формують те чи інше середовище, третьому – інститути, що визначають траєкторії стабільних динамічно розвиваючих моделей суспільства. Тут слід відмітити, що і сама природа інституціональних змін в залежності від рівня інституціонального устрою економіки країни буде різною. На рівнях інституціонального порядку та інституціонального середовища як правило переважають спонтанні інституціональні зміни, а на рівні інституціональної структури відбуваються цілеспрямовані дії суспільства. Однак як в першому так і в другому випадках якість інститутів залежить від безлічі факторів, які часто неможливо заздалегідь чітко специфікувати. Відповідно і результати інституціональних трансформацій доволі різні, від формування «правильних» інститутів, що відповідають усталеним уподобанням і поведінковим нормам економічних агентів, до формування інститутів які вбудовуються у суспільне життя так, що нерідко служать протилежним цілям порівняно з тими, для яких вони запозичувалися породжуючи при цьому найбільш негативні та могутні неформальні інститути: корупції, тіньової економіки, некроекономіки тощо.

В цілях нашого дослідження результати інституціональних змін, а відповідно і рівні інституціонального устрою у суспільстві відслідкуємо на прикладі аграрного сектора України. За час реформування аграрного сектора України відбулися суттєві інституціональні трансформації. Особливо резонансними були ті, що стосувалися реформування відносин власності на земельні ресурси та засоби виробництва, впровадження нових організаційно-правових форм аграрного господарювання, системи бюджетної підтримки і фіскального

регулювання та ін. Сьогоднішній розвиток інституцій (правил) аграрного господарювання значною мірою залежить від минулого (стереотипів мислення), а моделі управління базуються на інституціональній історичній спадщині (стандартах поведінки). З огляду на високу консервативність і прихильність сільського населення традиціям аграрна економіка найбільш закрита для швидких позитивних інституціональних змін і логіка попередніх відносин та соціальних інститутів до сьогодні суттєво визначає пореформений розвиток і функціонування господарських одиниць [4, с. 19]. Для більш повного розуміння природи інституціонального устрою аграрного сектора України розглянемо детально його на всіх рівнях.

Інституціональний порядок. В першу чергу зазначимо, що будь який порядок являється інституціональним тому, що в його основу закладена типізація дій індивідів. І як зазначають П. Бергер, Н. Лукман «Це означає, що одного індивіда об'єднують з іншими певні цілі і співпадаючі етапи їх досягнення, більше того, не тільки певні дії, а й форми дії типізують» [1, с. 120]. Носіями інституціонального порядку виступають інституції, які визначають формальні і неформальні правила, а також спонукальні заходи до їх дотримання. Вони за словами Е. Тоффлера, створюють суспільно нормальний інституціональний порядок влади, слугують засобом для її реалізації та обмеження [15, с. 477]. Головним регулятором економічних відносин, що формує найважливіші правила і норми направленні на розширення можливостей взаємодій між господарюючими суб'єктами, а також внутрішні та зовнішні обмеження, як правило виступає держава. Проте не лише інститут влади створює інституціональний порядок, велике значення мають інститути самоорганізації громадянського суспільства, що представляють собою різного роду організації або асоціації (для аграрного сектору це спілки робітників, фермерів, підприємців, представників різних професій, церковні, жіночі, молодіжні та інші громадські організації), об'єднані спільністю інтересів. Саме вони забезпечують добровільний інституціональний порядок, під яким ми розуміємо порядок, який «будується знизу» діяльністю приватних осіб

(підприємців домогосподарств та окремих індивідів). Зазначимо, що за такого способу мінімізуються і макроекономічні витрати на створення інститутів. Відповідно до того який вплив переважає у створенні інституціонального порядку і розрізняються підходи до його формування.

В основі першого підходу лежить розуміння пріоритету «суспільства» над індивідом. За ним суспільство як структурований порядок існує «об'єктивно», і соціальні структури примусові стосовно індивіда. Логіка другого підходу навпаки, виходить з позиції індивідів. Відповідно інституціоналізація порядку виявляється результатом взаємодій між раціональними індивідами. Проте на нашу думку найбільш оптимальним є підхід поєднання впливу суспільства і індивідів на паритетних відносинах. Тоді «в результаті діяльності приватних осіб соти правового порядку, створені державою, заповнюються мережею повних (класичних) контрактів між індивідами. У сукупності ці контракти утворюють «добровільний правовий порядок», який спонтанно будується знизу індивідами та максимізує корисність» [10, с.18].

На сьогоднішній день в аграрному секторі України інституціональний порядок існує, проте він в основному побудований владними структурами за слабого сприяння інститутів громадянського суспільства та неналежного контролю за діяльністю влади з їх боку. Як результат створено лише формальний інституціональний каркас та запроваджено передумови загальних рамок обміну ринкової економіки. Тому подальший розвиток інституціонального порядку в аграрному секторі України повинен бути пов'язаний з налагодженням конструктивної співпраці владних інститутів з широким колом громадських організацій яка призведе до стабільності на селі, зниження соціальної напруженості серед сільського населення, успішного проведення державної аграрної політики та створення добровільного інституціонального порядку в аграрному секторі України.

Інституціональне середовище. Інституціональне середовище у загальному розумінні це соціально і політично залежна структура, яка

конститується з можливостей і обмежень індивідуальної або групової взаємодії, що реалізується у відповідності з конституційними, політичними, соціальними правами та обов'язками [5, с. 38]. З економічної точки зору інституціональне середовище одне з найбільш поширених трактувань, зводиться до сукупності фундаментальних формальних інститутів, що утворюють базис для виробництва, обміну та споживання. Такий односторонній підхід піддає критиці Д. Норт, підкреслюючи особливу значущість поряд з формальними правилами – неформальних норм: «...норми відіграють виключно важливу роль, обмежуючи набір доступних у будь-який даний момент часу альтернатив поведінки і визначаючи розвиток інститутів у часі. Вони важливі у всякий даний момент саме через дорожнечу вимірювань і недосконалості механізму забезпечення виконання законів. [13, с. 1323]. Російська дослідниця С. Г. Кірдіна продовжує ідеї Д. Норта і визначає інституціональне середовище як не тільки, набір відповідних інститутів, скільки особливого роду інституціональну матрицю – стійку, історично утворену систему базових інститутів, що регулюють економічну, політичну та ідеологічну підсистеми суспільства [7, с. 107]. Відповідно основу інституціонального середовища складають інститути, що розширюють взаємодії запроваджуючи формальні правила і неформальні обмеження, певні стимули і примуси до їх виконання та організації. Причому примус здійснюється: як через внутрішні обмеження діяльності так і через страх перед покаранням за порушення відповідних норм та громадські санкції або державне насильство. Особливістю аграрного сектора, на відміну від інших сфер діяльності, є різноманітність типів і форм специфікації прав власності, типів і форм господарювання, безпосередній державний вплив і, відповідно різноманіття обмежень та примусів і на кінець сам тип господарювання, що склався в процесі тривалої історичної еволюції неформальних правил ведення сільськогосподарської діяльності.

Сучасне інституціональне середовище аграрного сектора України недосконале і потребує подальших трансформацій. Його особливістю є:

високий рівень соціальної нестабільності, відсутність актуальності впроваджуваних інституціонально-правових змін для більшої частини сільського населення, зниження державного контролю за дотриманням впроваджених правових норм, інституціоналізація неформальних і неправових типів соціальних взаємодій, слабкість протестного потенціалу економічних агентів, які зіткнулися з порушенням формальних правил ведення господарської діяльності. Недосконалість інституціонального середовища аграрного сектора розглядається окремими групами як можливість нецільового використання бюджетних коштів заради отримання особистої вигоди, що призвело до виникнення специфічного і вкрай небезпечного явища «некроекономіки» (мертвої економіки) – «яка є залишком командної економіки та відрізняє посткомуністичний капіталізм від усіх інших моделей капіталізму» [14]. Цей феномен в першу чергу пов'язаний з державною підтримкою неефективних підприємств, які в силу низької якості або високих виробничих витрат виробляють неконкурентоспроможну продукцію. Проте замість того, щоб адаптуватися до сучасних економічних реалій, провести реорганізаційні та санаційні заходи, оновити основні засоби та виробничі технології ці підприємства намагаються зберегти систему м'яких бюджетних обмежень, постійно збільшують взаємну заборгованість, переходять на бартерні розрахунки, або виводять частину своєї діяльності в тіньовий сектор. За словами Л. Поліщука «...робиться вибір на користь консервації економічно неефективних, але політично безпечних інститутів вилучення ренти» [8, с. 44]. Тому впровадження більш ефективних інститутів потребує надбання необхідних навичок до їх користування, інформаційної підтримки, певного ступеня довіри та захисту і підтримки інституціональної інновації, поки вона не подолає бар'єру більшості.

Інституціональна структура. Інституційна структура за загальним визначенням – це певний упорядкований набір інститутів, що створюють матриці економічної поведінки для господарюючих суб'єктів, які формуються в рамках тієї чи іншої системи координації господарської діяльності. Проте

наявність деяких властивих спонтанному ринковому порядку інститутів ще не є достатньою умовою для становлення ринкової інституціональної структури [3, с. 30-31]. Вона в першу чергу передбачає планування інститутів, введення їх в господарський простір, зміну, корекцію, створення режиму адаптації до нових правил, а в кінцевому рахунку визначення траєкторії інституціонального розвитку та побудову стабільних динамічно розвиваючих моделей суспільства. Крім того інституціональна структура має враховувати ступінь специфікації прав власності та такого значущого чинника, як культура, яка визначає не лише звичаї ділового обміну і господарську етику, а й ментальні і когнітивні особливості прийняття рішень. А у міру переходу до постіндустріального, постекономічного суспільства, як зазначає А. А. Гриценко відбувається процес інтеріоризації інститутів, за якого вони все більше перетворюються у внутрішні регулятори поведінки людей, які не нав'язуються їм, а сприймаються як власні спонукання [6, с. 36].

У порівнянні з інституціональним порядком та інституціональним середовищем інституціональна структура це більш високий рівень розвитку і перш за все продукт усвідомленої та цілеспрямованої дії суспільства спрямованої на інноваційний розвиток. Результатом якої є застосування практики інституціональної модернізації та проектування інститутів розвитку, які здатні стати каталізаторами зростання виробництва для підвищення його ефективності, і гарантами високого рівня соціальної орієнтації економічного розвитку суспільства. На цьому етапі розвитку суспільства «правила гри» свідомо конструюються, відбуваються інституціональні трансакції, які на думку Д. Бромлі являються результатом нових економічних умов і полягають у певній послідовності наборі дій направлених на формування нових інституціональних угод [11, с. 110]. Зміна інституціональних структур передбачає не лише заміну системи певних правил, а й зміну ідеологій та стереотипів мислення. Особливо це стосується аграрного сектора України, який в сучасних умовах потрібно розглядати не тільки як бізнес, а і як соціокультурну сферу та найважливішу складову забезпечення якості життя

громадян країни. Цей підхід дозволить по іншому розставити акценти, згрупувати проблеми та сформулювати цілі державної політики в аграрній сфері із зазначенням конкретних кількісних і якісних параметрів, сценаріїв, можливих варіантів траєкторії розвитку аграрного сектора з урахуванням впливу ринку та інших факторів. Такі інституціональні зміни умовно можна назвати централізованими, оскільки, якщо припустити, що дії гравців здійснюються через державу, відбір правил гри відбувається за допомогою зовнішньої по відношенню до гравців організації.

Іншими словами вихід інституціональної організації аграрного сектора на рівень інституціональної структури передбачає реалізацію реальної для сучасного стану соціального розвитку країни програми модернізації існуючих інститутів та проектування нових на основі цільових державних (регіональних) програм, які чітко ідентифікують мету і завдання стратегії розвитку із зазначенням її вектора – переходу до інноваційно-інвестиційного типу економічного зростання, яка включає:

- цілеспрямовані інститути (прогнозні розробки, планування, інституційне проектування, регіональні програми, національні проекти, державні програми, аграрний бюджет, механізми державного регулювання попиту на сільськогосподарську продукцію, в т.ч. інтервенції, особливо важливі в умовах розвивається фінансово-економічної кризи);

- інститути моніторингу і контролю (моніторинг ефективності функціонування аграрної сфери, продовольчий моніторинг, оподаткування);

- інститути стабілізації та розвитку (бюджетні, цінові, грошово-кредитні, страхові, фінансові).

Таку програму можна розглядати як інноваційний продукт, отриманий в результаті партнерської взаємодії держави, підприємців і громадських організацій, призначенням якої є розширення можливостей взаємодії для суб'єктів аграрного ринку та мінімізація їх трансакційних витрат у процесі інноваційного розвитку.

Висновки. Результати проведеного аналізу дають можливість стверджувати, що інституціональний устрій аграрного сектора України поки що перебуває на рівнях інституціонального порядку та інституціональної структури, тобто у фазах спонтанних інституціональних змін, без усвідомленої та цілеспрямованої дії суспільства спрямованої на інноваційний розвиток. Інституціональний порядок аграрного сектора здебільшого має примусовий характер. А інституціональне середовище визначається високим рівнем соціальної нестабільності, відсутністю актуальності впроваджуваних інституціонально-правових змін для більшої частини сільського населення, зниженням державного контролю за дотриманням правових норм, інституціоналізацією неформальних і неправових типів соціальних взаємодій, слабкістю протестного потенціалу економічних агентів, які зіткнулися з порушенням формальних правил ведення господарської діяльності.

Подальші інституціональні трансформації в аграрному секторі повинні бути пов'язані з побудовою інституціональної структури спрямованої на проектування інститутів розвитку. Метою яких має бути переорієнтації існуючих «правил гри» з пошуку та отримання політичної ренти на пошук і отримання ренти інноваційної, що призведе до довгострокового соціально-економічного розвитку аграрного сектора країни підвищення соціальних стандартів і поліпшення рівні життя для всього сільського населення, а не окремих його груп. А з наукової точки зору перспективи подальшого дослідження даного напрямку полягають в уточненні окремих дефініцій, зокрема тих, що стосуються безпосередньо аграрного сектора України.

Список використаної літератури

1. Бергер П. Социальное конструирование реальности: Трактат по социологии знания / П. Бергер, Н. Лукман. М.: Медиум, 1995. – 323 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://skepdic.ru/wp-content/uploads/2012/11/0458680BCA67_piter_berger_lukman_t_socialnoe_konstruirovanie_realnosti_tr.pdf

2. Вольчик В. В. Эволюционный подход к анализу институциональных изменений / В. В. Вольчик // TERRA ECONOMICUS. – 2012. – Том 10. № 4. – С. 62-69.
3. Вольчик В. В. Інформаційна природа інститутів / В.В. Вольчик, А. А. Оганесян // Питання регулювання економіки Том 1. – № 2. – 2010 С. 30-42
4. Головина С. Г. Развитие аграрных хозяйств в условиях институциональных преобразований: теория, методология, практика: автореф. дис. на соискание науч. степени доктора экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами – АПК и сельское хозяйство)» / С. Г. Головина. – Екатеринбург. 2007. – 55 с.
5. Граждане и политические практики в современной России: воспроизводство и трансформация институционального порядка / [ред. колл.: С. В. Патрушев (отв. ред.), С. Г. Айвазова, П. В. Панов]. – М.: Российская ассоциация политической науки (РАПН); Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2011. – 318 с.
6. Гриценко А. А. Институциональная архитектура: предмет, основные законы, методология / А. А. Гриценко // Наукові праці ДонНТУ. Випуск 103-1. – 2006. – С. 31-37. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.donntu.edu.ua/fem/vip103-1/103-1_03.pdf
7. Кирдина С. Г. Теория институциональных матриц: в поисках новой парадигмы / С. Г. Кирдина // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2001. – Том IV. № 1. – С. 101-115. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.old.jourssa.ru/2001/1/4bKirdina.pdf>
8. Полищук Л. И. Аутсорсинг институтов / Л.И. Полищук // Вопросы экономики № 9. – 2013. – С. 40-65
9. Фролов Д. П. Институты и трансакционные издержки: преодоление квазигоузианской традиции / Д. П. Фролов // Вопросы регулирования экономики Том 2. – № 4. – 2011. – С. 5-23.

10. Фуруботн Э. Институты и экономическая теория: Достижения новой институциональной экономической теории / Фуруботн Э., Рихтер Р.; Пер. с англ. под ред. В. С. Катькало, Н. П. Дроздовой. СПб.: Издат. Дом Санкт-Петерб. гос. ун-та. 2005.– 702.
11. Bromley D. Economic Interests and Institutions: The Conceptual Foundations of Public Policy Oxford, New York, N.Y.: Basil Blackwell, 1989, – 274 p.
12. Chang Ha-Joon. Institutions and economic development: theory, policy and history // Journal of Institutional Economics 2011, 7: 4 – P 473-498. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hajounchang.net/wp-content/uploads/2011/01/JOIE-institutions-and-development-published.pdf>
13. North D. Institutions and Economic Growth: An Historical Introduction // World Development, 1989, vol.17, no.9, p.1319-1332. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/law/pg/pgprogram/iel/modules/la9f4/asinstmat/north_institutions_growth.pdf
14. Papava V The Economic Development Complex in the Black Sea Area: The Impact of the Global Financial and Economic Crisis. Xenophon Paper No. 9, May 2010. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://icbss.org/images/papers/xenophon_paper_no9.pdf]
15. Toffler A. Powershift: Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21 st century. N.Y.: Bantam Books, 1984. – 585 p.

ЗАГУРСКИЙ О. Н. АНАЛИЗ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО ПОСТРОЕНИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАИНЫ

В статье проведено научно-теоретическое исследование экономической природы институциональной трансформации отраслей стран с переходной экономикой. Исследовано состояние институциональной организации на примере аграрного сектора Украины. Детально рассмотрены уровни институциональной организации: институциональный порядок, институциональная среда и институциональная структура. Сделанные

предложения относительно перспектив дальнейшего развития институциональной организации аграрного сектора экономики Украины.

Ключевые слова: аграрный сектор, институт, институциональная организация, институциональный порядок; институциональная среда, институциональная структура.

ZAGURSKY O. N. ANALYSIS OF INSTITUTIONAL SYSTEM OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

In the article deals with the scientific and theoretical study of the economic nature of the institutional transformation of branches in the countries with transitional economies. The state of institutional organization as an example of the agricultural sector of Ukraine has been researched. The level of institutional organization: institutional order, institutional environment, and institutional structure, has been considered in detail. Suggestions regarding the future development of the institutional organization of the agricultural sector of the economy have been made.

Keywords: agriculture, institution, institutional organization, institutional order, institutional environment, institutional structure.